

IV AKTUALNE WYDARZENIA I PROBLEMY

Ks. Andrzej Jakóbczak

Sprawozdanie z sympozjum "Recepcja soborowej konstytucji liturgicznej <Sacrosanctum Concilium>"

Centrum naukowe Uniwersytetu Opolskiego w Kamieniu Śląskim gościło w dniach 15-17 marca 1999 roku ponad pięćdziesięciu uczestników międzynarodowego sympozjum liturgicznego poświęconego recepcji soborowej konstytucji liturgicznej Sacrosanctum Concilium.

Program sympozjum przewidywał rozpoczęcie każdego dnia Mszą świętą koncelebrowaną, a następnie - po śniadaniu - sesję przedpołudniową, w czasie której przedstawiano cztery referaty. Sesja popołudniowa obejmowała wystąpienia trzech referentów. Po każdej z sesji możliwa była dyskusja. Wypełniony naukowo plan dnia uwzględniał także - w trakcie przerw na kawę czy też przed spoczynkiem - spotkania na płaszczyźnie towarzyskiej.

Sympozjum zostało otwarte przez Wielkiego Kanclerza Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego ks. bpa prof. dr. hab. Alfonsa Nossola, który przewodniczył koncelebrowanej Mszy św. i wygłosił - tłumaczoną przez siebie na język niemiecki - homilię. Nawiązując do założeń Konstytucji o liturgii, obejmujących aspekt pastoralny, otwarcie na świat i odczytywanie znaków czasu, zwrócił uwagę na zadania liturgistów. Jedno wydaje się szczególne: ukazywanie liturgii jako źródła i szczytu chrześcijańskiego życia (por. KL 10).

Wątek ten poruszył także rozpoczynając obrady ks. prof. dr hab. Helmut Sobeczko (Uniwersytet Opolski), i idąc za postulatami Ojca Świętego (TMA, 36) wezwał do rachunku sumienia z realizacji soborowych reform. Takie było też zamierzenie sympozjum.

W imieniu władz Uniwersytetu Opolskiego zebranych powitał prorektor ds. nauki i współpracy z zagranicą dr hab. Józef Musielok. W kilku słowach przedstawił 5-letnią historię uczelni, w której powstanie wielki wkład włożył obecny na spotkaniu bp Alfons Nossol. Jako rzecz specyficzną podkreślił istnienie wydziału teologicznego w strukturach uczelni od jej początku.

Przewodniczący pierwszej sesji ks. prof. dr hab. J. J. Kopeć CP (Katolicki Uniwersytet Lubelski) jako motto obrad podsunął myśl Jana Pawła II: "Odnowa liturgiczna jest owocem najbardziej widocznym całego soborowego dzieła". Zaznaczył ponadto, że jest ona zjawiskiem otwartym, które w środowiskach protestanckich budzi uznanie za odwagę i owoce, w prawosławiu zaś refleksję nad potrzebą podobnej reformy.

Temat inauguracyjnego referatu brzmiał: □ Świadome, czynne i owocne uczestnictwo" (KL 14). Z recepcji głównego założenia reformy liturgicznej. Autor - ks. prof. dr Franz Kohlschein (Uniwersytet w Bambergu) - niestety nie mógł przedstawić go osobiście, wobec czego nadesłany przez niego tekst po przetłumaczeniu odczytał ks. lic. Joachim Kobia. Tytułowe zagadnienie rozwinięte zostało w czterech punktach: 1. Wyjaśnienie rozumienia pojęć: świadome, czynne, owocne. 2. Odnowione ordines i czynne uczestnictwo. 3. Sprzeciw wobec reformy po Soborze. 4. Recepcja w Kościołach lokalnych. W podsumowaniu autor zauważył m.in., że spadek liczby uczestników liturgii jest jednak rekompensowany przez większe zaangażowanie obecnych, ogólna zaś ocena reformy może być pozytywna.

Drugi referat zatytułowany Słowo Boże w posoborowej reformie liturgicznej przedstawił ks. prof. dr hab. Bogusław Nadolski (Akademia Teologii Katolickiej). Zwrócił uwagę, że jeśli liturgia ma pełnić rolę odnowicielską, to winna eksponować Słowo Boże w całej szerokości posług: dydaktycznej, kerygmatycznej, liturgicznej, pastoralnej i doksologicznej. Tymczasem Słowo Boże jest niedocenione w codziennym życiu (architektura, nagrobki,...), podobnie jak niedocenione jest w liturgii milczenie.

W podsumowaniu ks. J. Kopeć zwrócił uwagę, że właśnie po Soborze wzrosła znajomość Pisma świętego, natomiast brak Słowa Bożego podczas nabożeństw jest często przyczyną utraty ich popularności.

W dyskusji pojawił się wątek redukcji czytań mszalnych (w krajach niemieckojęzycznych) do jednego

przed Ewangelią. Była ona skutkiem niefortunnej - tak się dzisiaj ocenia - decyzji biskupów, która przy najbliższej edycji lekcjonarza ma zostać skorygowana.

Kolejny referat wygłosił ks. prof. dr Andreas Heinz (Trewir). Temat brzmiał: Rola Instytutu Liturgicznego w Trewirze w recepcji KL w krajach języka niemieckiego. Tłumaczeniem tego i kolejnych referatów zajął się ks. dr Piotr Tarliński. Przedłożenie obejmowało prezentację Instytutu Liturgicznego i charakterystykę jego działalności. Obecnie Instytut służy liturgii m.in. przez działalność wydawniczą (księgi liturgiczne, czasopisma: "Liturgisches Jahrbuch", "Gottesdienst", seria wydawnicza obejmująca już 60 pozycji, dokumenty w wersji dwujęzycznej łańcisko-niemieckiej z fachowymi komentarzami), naukową (kursy liturgiczne, koordynowanie prac międzynarodowej komisji), edukacyjną (szkoły, klasztory, seminaria, parafie, studia zaoczne w oparciu o własną specjalistyczną bibliotekę). Prowadzący sesję ks. J. Kopeć przypomniał na zakończenie o konieczności stworzenia podobnego ośrodka w Polsce, który mógłby zająć się choćby rewizją tłumaczeń ksiąg liturgicznych oraz dostosowaniem ich do Katechizmu Kościoła Katolickiego i postulatów pastoralnych.

Tematem ostatniego w pierwszej sesji referatu była Recepcja KL w Austrii. Przedstawił go ks. dr Norbert Höslinger (Wiedeń). W pierwszej części podjął próbę znalezienia przyczyn małej ilości dominicantes. Następnie poddał analizie wybrane fragmenty KL i szkicował stan ich realizacji w Kościele austriackim..

W dyskusji pojawił się m.in. głos nawiązujący do zauważanego na Zachodzie nurtu pragmatycznego - zwrócono uwagę, że w kazaniach jest zbyt dużo życia, a za mało misterium - należy nie tyle odkrywać oczekiwania słuchaczy, co trzymać się teologii.

Sesja popołudniowa ze względu na spowodowaną chorobą absencję referenta - ks. prof. dr. hab. Stanisława Czerwika (Papieska Akademia Teologiczna) - rozpoczęła się o godz 16. W tym czasie można było zwiedzić Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego bądź nawiedzić saktuarium na Górze Świętej Anny.

Kolejny referat zatytułowany Recepcja KL w Czechach i w Słowacji przedstawił ks. doc. dr hab. Amantius Akimjak (Uniwersytet w Bratysławie). Omawiając stan realizacji odnowy liturgicznej sięgnął do jej - jeszcze przedsoborowych - początków, omówił trudności czasów komunistycznych i wskazał na dzisiejsze osiągnięcia. Po upadku komunizmu w 1989 roku, utworzono komisje liturgiczne episkopatów Czech, Moraw i Słowacji, które troszczą się o sukcesywne wydawanie ksiąg liturgicznych. Obecnie materiały i opracowania są, teraz trzeba je wprowadzić w życie.

Po podsumowaniu, którego dokonał prowadzący sesję popołudniową ks. B. Nadolski, głos zabrał ks. prof. dr hab. Helmut Sobeczko (Uniwersytet Opolski) i przedstawił referat zatytułowany: Wpływ soborowej odnowy liturgicznej na duszpasterstwo śląskie. Treść przedłożenia wykraczała jednak poza ramy wyznaczone tematem. Wobec nieobecności ks. St. Czerwika, którego referat miał być spojrzeniem na "recepcję soborowej Konstytucji liturgicznej w Polsce po 35 latach", konieczne okazało się najpierw naszkicowanie tego szerszego tła. Następnie przedstawiona została specyfika duszpasterstwa śląskiego związana z miejscowymi tradycjami, koniecznością asymilacji przybyłej po wojnie ludności oraz organizacji duszpasterstwa dwujęzycznego. Podsumowanie i dyskusja były ostatnimi naukowymi akcentami pierwszego dnia sympozjum.

Sesję trzecią poprowadził nazajutrz ks. dr hab. Krzysztof Konecki (Wrocław). Jako pierwszy zapowiedział referat ks. prof. dr. hab. Jerzego J. Kopia CP (KUL). Temat: Formacja liturgiczna w warunkach Kościoła polskiego przedstawiony został w czterech odsłonach: **1.** Formacja i mistagogia liturgiczna. **2.** Kierunki soborowej reformy liturgicznej. **3.** Formacja liturgiczna duchowieństwa. **4.** Formacja liturgiczna ludzi świeckich. Na zakończenie zasygnalizowane zostały współczesne problemy liturgiczne: rutyna, przegadanie liturgii, upadek kultury muzycznej, redukcja znaków.

Drugim referentem był ks. lic. Piotr Kandefor z Przemyśla. Przedstawił on Inicjatywy ruchu oazowego "Światło-Życie" w recepcji KL w Polsce. W referacie przedstawione zostały: **1.** korzenie i założenia Ruchu, **2.** formacja liturgiczna jako szkoła chrześcijańskiego wychowania i jej związek z formacją katechumenalną, **3.** główne elementy formacji. Przedstawiony schemat formacji wakacyjnej (w formie rekolekcji) i całorocznej Ruchu Światło-Życie prowadzi do zrozumienia, przeżywania oraz świadomego i czynnego uczestnictwa w liturgii.

W zainicjowanej następnie dyskusji pojawił się między innymi głos zwracający uwagę na rolę proboszcza, który jako odpowiedzialny za parafię - wspólnotę wspólnot - jest także moderatorem życia

liturgicznego i do niego należy zadanie aktywizowania laikatu.

Po przerwie głos zabrał ks. dr Stanisław Madeja CSSR (Tuchów) i przedstawił Msze koncelebrowane w posoborowej reformie liturgicznej (był to doprecyzowany tytuł zapowiedzianego tematu Recepcja Mszy koncelebrowanej po Vaticanum II). Schemat referatu obejmował następujące części: **1.** Właściwa interpretacja Mszy koncelebrowanych w ramach Ruchu Liturgicznego. **2.** Teologiczne znaczenie koncelebry. **3.** Koncelebra w praktyce duszpasterskiej. Przywrócenie koncelebry przez Sobór nastąpiło z odwołaniem się do motywów teologicznych (KL 57-58): należy ona do znaków w szczególny sposób wyrażających jedność Kościoła. Ukazuje: jedność kapłaństwa, jedność ofiary Nowego Przymierza, jedność Ludu Bożego.

Następnie ks. dr Rudolf Pierskała omówił Posoborową liturgię w grupach specjalnych. Wychodząc od określenia grupy specjalnej omówił wskazania dokumentów Kościoła i zasady celebracji mszalnej w grupach specjalnych. Dokumenty Kościoła zwracają uwagę na konieczność tworzenia poczucia wspólnoty parafialnej, dlatego duszpasterstwo grup nie powinno godzić w poczucie jedności parafii, Msza winna być centrum □ grupowego duszpasterstwa".

W dyskusji pojawiło się kilka pytań: czy koncelebra to jedna Msza?, czy przy każdym spotkaniu małej grupy organizować Mszę?, czy stypendium mszalne jest z koncelebrą związane tak, jak z celebrą?

Sesja czwarta, prowadzona przez ks. dr. Stanisława Madeję, rozpoczęła się od wystąpienia ks. dr. Erwina Mateji (UO), który omówił Wkład ks. prof. Wacława Schenka i ośrodka lubelskiego w recepcję KL w Polsce. Ksiądz Schenk z odnową liturgiczną zetknął się podczas studiów na KUL-u. W 1958 roku związał się z powstałą tam sekcją liturgiczną i katedrą liturgiki. W latach 1965-1972 jako proboszcz działał wśród lubelskich liturgistów, organizował zjazdy, sympozja, kursy, wykłady. Wszystko połączone ze wzorowo przygotowaną liturgią. Pełnił odpowiedzialne funkcje diecezjalne i na forum Komisji Episkopatu, organizował Wrocławskie Dni Duszpasterskie, podczas których rozważano m. in. problemy uświęcania kapłana przez liturgię i zagadnienia duchowości liturgicznej.

Drugi referat w tej sesji przedstawił ks. prof. dr Franz Ronig (Uniwersytet Saarbrücken/Trier). Omówił Wpływ reformy liturgicznej na architekturę i wystrój wnętrz kościelnych. Bilans pozytywów i negatywów. Architektura kościelna dostosowywała się do postulatów ruchu liturgicznego już na dziesięciolecie przed Vaticanum II. W Anglii, Niemczech, Austrii korzystając z metody fenomenologicznej dochodzono do znaczenia znaku, symbolu, gestu i przywracano mu pierwotną formę. Konstytucja o Liturgii rozwiązała pozostałe problemy związane z miejscem i urządzeniem przestrzeni kościoła. Wobec architektury i sztuki kościelnej postawić trzeba wysokie wymagania, nie tylko od strony poprawności architektonicznej, ale także dostosowania do wymogów liturgii.

Ostatni referat drugiego dnia sympozjum wygłosił ks. dr Piotr Maniurka (UO), jego tematem była: Adaptacja wnętrz kościelnych według wymogów posoborowej liturgii w Polsce. Treścią nawiązywał do poprzedniego wystąpienia. Sobór domaga się dopuszczenia do świątyni jedynie rzeczy wartościowych artystycznie - na odpowiednim poziomie, oryginalnych. Sztuka ma uzupełniać wnętrze plastycznie, ale także teologicznie. Świątynia oprócz funkcji kultycznej pełni także rolę kulturotwórczą - ludzie "wyrabiają sobie smak" obcując ze sztuką sakralną. Pracowity dzień zakończony został gorąco przyjętym koncertem muzycznym w wykonaniu studentów Uniwersytetu Opolskiego.

Ostatnia - piąta - sesja, poświęcona muzyce liturgicznej, rozpoczęta została w dość uszczuplonym gronie (muzycy z żalem stwierdzają, że kiedy mowa o muzyce - liturgiści wyjeżdżają). Przewodniczący - ks. doc. dr hab. Amatus Akimjak - poprosił o wygłoszenie referatu ks. dr. Jochima Waloszka (rektor WSD w Opolu). Temat wystąpienia brzmiał: Odnowa muzyki kościelnej w świetle KL. Założenia i realizacja. Treść podzielona została na kilka części: **1.** Soborowa koncepcja muzyki liturgicznej. **2.** Rodzaje muzyki liturgicznej. **3.** Podstawowa funkcja muzyki w liturgii. **4.** Zagrożenia ideowe. Muzyka jest integralnym elementem świętej liturgii, jest ściśle związana ze słowem i obrzędem. O ile architektura i sztuka przygotowują miejsce liturgii, muzyka w niej uczestniczy.

Drugi "muzyczny" referat, zatytułowany Formacja muzyków kościelnych po Vaticanum II, przedstawił dr Remigiusz Pośpiech (UO). Jeżeli muzyka liturgiczna ma być doskonała, to ci, którzy ją tworzą i wykonują, powinni być odpowiednio do tego przygotowani. Referent ukazał zagadnienie w oparciu o tradycję i współczesność reformy liturgicznej. Kształcenie muzyczne powinno być integralne i nie może ograniczać się do gry na organach, konieczne jest także przygotowanie do prowadzenia scholi i

chóru; winno obejmować także formację liturgiczną.

Referat zamykający symposium był zatytułowany: Nowe kompozycje do polskich tekstów posoborowych ksiąg liturgicznych. Wygłosił go ks. dr Piotr Tarliński (UO). Pierwsza część wystąpienia dotyczyła sprecyzowania określenia: muzyka kościelna, druga zaś była ukazaniem bogactwa polskich kompozycji nie tylko nie wykorzystywanych, ale nawet nieznanych.

W dyskusji pytano o możliwości urozmaicenia śpiewów części stałych przez wykorzystywanie parafraz tekstów Kyrie, Gloria, Sanctus. Zwrócono także uwagę na jakość formacji muzycznej w seminariach duchownych i zakonnych.

Podsumowując symposium gospodarz - dziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego ks. prof. dr hab. Helmut Sobeczko - zaprosił obecnych na następne spotkanie, które planowane jest już w XXI wieku.